

Universitetene i Oslo og Bergen taper terreng til NTNU og resten av sektoren, skriver Dag L. Aksnes, Jan Petter Hansen og Jarl Giske ved Universitetet i Bergen.

Gratulerer, NTNU!

INNLEGG Forskning

De siste åtte årene har Norge doblet antall universiteter og dermed skjerpet den nasjonale kampen om forskning og utdanning. Siden Torbjørn Digernes (NTNU), Ole Petter Ottersen (UiO) og Sigmund Grønmo (UiB) overtok rektorstolene i 2005, har universitets- og høyskolesektoren (UH) i Norge stort sett hatt en realvekst.

Størstedelen av veksten har kommet som direkte institusjonsbevilgninger, mens en mindre andel har vært konkurranseutsatt i henhold til oppnådde resultater i forskning og utdanning. På tampen av nåværende rektorperioder ser vi hva nasjonal statistikk (DBH) forteller om hvordan de tre største universitetene har klart seg i denne konkurransen (de øvrige statlige UH-institusjoner har vi kategorisert som «rest-UH»).

Konklusjonen er klar: NTNU og rest-UH har vunnet terreng, mens UiO og UiB har tapt.

Denne trenden er gjennomgående for perioden 2005 til 2011 og er oppsummert i stolpediagrammet. UiO og UiB har tapt, mens NTNU og øvrig UH-sektor har vunnet andeler når det gjelder den resultatbaserte indikatoren for forskning. Denne inkluderer blant annet publikasjonsomfang, doktorgrader og andel forskningsmidler fra Forskningsrådet og EU. Tilsvarende utvikling finner vi for utdanning, i form av andel avlagte studiepoeng.

Er svakere utvikling for de største institusjonene uunngåelig med økningen i antall nye universiteter?

Nei, for det første gir en omgjøring fra høyskole til universitet i seg selv ikke økning verken i indikatorer eller i bevilgningene. For det andre viser NTNUs fremgang at UiOs og UiBs tilbakegang ikke måtte skje.

Mulige forklaringer på den

■ VINNER FREM. På Gløshaugen kan man feire at NTNUs konkurransevne har økt i perioden 2005–2011, mens universitetene i Oslo og Bergen har tapt. Foto: Ole Morten Melgård

ARTIKKELFORFATTERNE. Dag L. Aksnes (fra venstre), Jan Petter Hansen og Jarl Giske.

ulike utviklingen ved de tre universitetene kan være:

■ **Ledelsesmodell:** NTNUs styre ansetter rektor, og rektor må hele tiden stå til ansvar for universitetsstyret og styreleder. Vi tror det fører til et større resultatfokus enn med valgte rektorer.

■ **Randsone:** Nærheten og samhandlingen mellom NTNU og Sintef skaper et godt grunnlag for forskningsvekst basert på ulike finansieringsformer. UiB forsøkte noe tilsvarende med sitt tidligere Unifob (nå Uni Research), men har i senere år vært mer opptatt av å avgrense samhandlingen med datterselskapet. UiO har en stor men mer uforpliktende randsone.

■ **Merkevarebygging:** NTNU har styrket seg som merkevare blant studenter gjennom sin klare faglige profil, markedsføring og utradisjonelle rekrutterings tiltak.

Vil NTNU og resten av UH-sektoren fortsette fremgangen i forhold til UiO og UiB?

Gitt at utviklingen av universitetssektoren går videre med økt forskning ved de nye universitetene, og at den nasjonale og internasjonale konkurransen om finansieringen tiltar, synes spillereglene greie: De institusjonene som over tid evner å tiltrekke seg flest motiverte studenter, flest dyktige forskere og flest finansielle ben å stå på, vil sakte, men sikkert, vinne frem.

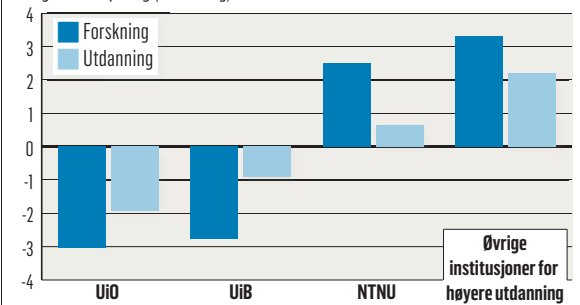
Det krever uten tvil kompetente og resultatorienterte styrever og ledelse ved institusjonene, men også strukturer (internt eller i randsoneselskaper), som evner å etablere permanent forskningsvirksomhet med ekstern finansiering.

Når det gjelder det siste vedtok styret ved NTNU i mai 2011 at NTNU i større grad skal tilsette

Oslo og Bergen taper

Endring i norske utdanningsinstitusjoners konkurransevne fra 2005 til 2011. Prosent.

■ Endring i utdanningsinstitusjonenes andel av RBO-midler (forskning) og avlagte studiepoeng (utdanning).

2013 | Dagens Næringsliv | grafikk/Kilde: Database for statistikk om høyere utdanning (DBH)

eksternt finansierte forskere i faste stillinger. Ikke uproblematisk, gitt tjenestemannslovens sterke stillingsvern, men alt i alt synes det som om NTNU stadig ligger et hakk foran i feltet.

Det norske akademiske landskapet vil ganske sikkert fortsatt forandre seg. Håpet som uttrykkes innenfor deler av akademien, om at store skjermede statlige bevilgninger gis til et eller flere «eliteuniversiteter», synes urealistisk. Økt nasjonal,

og internasjonal konkurranse om midler til forskning og utdanning synes mer sannsynlig.

Norske universiteter som aspirerer til reell klatring på internasjonale rankinger, må nok samtidig ta seg bryet med å klatre nasjonalt.

■ Dag L. Aksnes, Jan Petter Hansen og Jarl Giske, professorer ved matematisk-naturvitenskapelig fakultet, Universitetet i Bergen

Pensjonsjustering på sviktende grunnlag

INNLEGG Pensjon

Pensjonsalderen må opp fordi vi skal leve så mye lengre enn før, hevdes det. Forventet levealder går opp fra nåværende 80–82 år til 90–100 år når dagens unge blir pensjonister.

Prognosene ser ut til å være laget på sviktende grunnlag. Gjennomsnittlig levealder bestemmes av to faktorer,

FEIL OM LEVEALDER. Professor emeritus Arne Sølvberg mener levealdersjusteringen gjøres på feil grunnlag.

menneskets biologiske klokke og hyppigheten av dødelig sykdom.

Vårt utmerkede helsevesen reparerer oss stadig mer effek-

tivt når vi blir syke. Levealderen går opp.

Det er verre med den biologiske klokken. Naturlige aldring gir en gjennomsnittlig forventet levealder på 86–87 år.

Den enkle forklaringen er som følger. Mennesket fornyer kroppen sin kontinuerlig. Cellene våre skiftes ut. Gamle celler erstattes av nye celler som dannes ved at gamle celler deler seg. Det ligger i menneskets arvestoff at cellene våre kan dele seg omtrent 50 ganger for

de nye cellene ikke lenger vil fungere. Da dør vi. Det kan vi gjøre lite med.

Dagens raske økning i levealder skyldes i all hovedsak at mange av tidligere tiders dødelige sykdommer i dag lar seg helbrede. Levealdersjusteringene ser ut til å framskrive denne økningen ut i det absurde. Bedre helsevesen påvirker ikke den biologiske klokken.

I gjennomsnitt vil de friskeste av oss fortsatt dø når vi er 86–87

år, noen før og noen senere.

Levealdersjustering som ikke tar hensyn til dette, vil føre til at framtidig pensjonsalder blir satt urimelig høyt, og pensjonene blir satt urimelig lavt i forhold til innbetalte premier.

De framtidige eiere av livsforsikringselskapene kan komme til å le hele veien til banken.

■ Arne Sølvberg, professor emeritus i datateknikk ved NTNU